ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37:001.891

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.1>**Н. В. Гоголь**

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

У статті зазначено, що невіддільним складником вивчення генези шкільної літературної освіти є розробка методологічних основ історико-педагогічного дослідження. Доведено, що обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі передбачає застосування найвідповідніших для розв'язання завдань дослідження методологічних підходів у комплексі. На основі конструктивно-критичного осмислення праць учених розглянуто низку наукових дефініцій: методологія, методологія педагогіки, методологічний підхід. Визначено дослідницькі методологічні підходи щодо обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному контексті, а саме: системно-хронологічного, цивілізаційного, історіографічного, історико-генетичного, парадигмального, аксіологічного, особистісно-діяльнісного, антропологічного, акмеологічного, синергетичного, культурологічного, компетентнісного, порівняльного, ретроспективного, територіального, герменевтичного, феноменологічного й інших. Доведено, що ізолюване застосування окремих з означених підходів продемонструвало неспроможність створити комплексне уявлення про минуле. Досліджено, що обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти на основі застосування доцільних методологічних підходів здійснюється на основі системного аналізу нормативних документів, навчально-методичної літератури, численних джерел, в яких представлено відомості про генезу шкільної літературної освіти на культурологічних засадах. Підкреслено, що використання означених методологічних підходів уможливило генезу продуктивних теоретико-методичних надбань учених щодо означеної проблеми, сприяє їх ефективному використанню для розвитку сучасної теорії та практики навчання літератури на засадах культурологічного підходу в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: історико-педагогічне дослідження, методологія, методологія педагогіки, методологічні підходи, культурологічні основи змісту шкільної літературної освіти, культурологічний підхід до навчання літератури, заклади загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування мовно-літературної галузі освіти на засадах особистісно орієнтованого навчання, культурологічної спрямованості змісту шкільної літературної освіти, що регламентовано в низці державних документів (Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті базової середньої освіти, Концепції літературної освіти, чинних програмах і підручниках з української та зарубіжної літератури), актуальності набувають історико-педагогічні розвідки, спрямовані на конструктивно-критичне осмислення культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в закладах загальної середньої освіти в історико-педагогічному вимірі. Проте без об'єктивного осмислення досвіду розбудови, реформування змісту загальної середньої освіти, що був набутий вітчизня-

ною педагогічною наукою та школою, неможливе цілісне, системне вивчення генези шкільної літературної освіти, збереження та примноження її здобутків, а отже й проєктування майбутнього.

Невіддільним складником процесу вивчення історії розвитку шкільної літературної освіти є наукове осмислення її минулого, що можливе за умови розроблення методологічних підходів щодо дослідження цього історико-педагогічного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні наукові ідеї сучасної методології науково-педагогічних досліджень розглянуто в працях українських і зарубіжних дослідників Л. Березівської, М. Богуславського, Н. Гузій, Н. Гупана, Н. Коляди, Г. Корнетова, З. Равкіна, О. Сухомлинської та інших. Концептуальне уявлення про системну цілісність педагогіки, положення щодо її фундаментальних основ у різні часи здійснювали І. Блаубер, В. Загв'язинський, І. Зязюн, В. Краєвський, С. Сисоєва, М. Скаткін

та інші вчені, які актуалізували необхідність філософсько-методологічного аналізу педагогічного знання, норм і методів науково-педагогічної діяльності для розвитку педагогіки як науки.

Проблему обґрунтування методологічних підходів і засобів педагогічного й історико-педагогічного дослідження розглядали О. Адаменко, Б. Бім-Бад, М. Богуславський, Л. Голубнича, О. Джуринський, М. Євтух, І. Зязюн, Г. Корнетов та інші. Учені сформулювали загальні методологічні вимоги до історико-педагогічних досліджень, розробили критерії оцінювання стану педагогічної науки в певний період її розвитку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Здійснення історико-педагогічного пошуку відбувається з урахуванням предмета й завдань наукового дослідження, спрямованого на визначення оптимально необхідних методологічних підходів, серед розмаїття яких дослідник історії педагогіки добирає найефективніші, здатні забезпечити результативність наукової роботи. Вибір методологічних підходів безпосередньо залежить від ціннісно-цільових, методологічних установок і концептуальних орієнтирів науковця.

Варто наголосити, що на сучасному українському науково-педагогічному полі декларуються різноманітні наукові методологічні підходи, дотримання вимог яких вважається обов'язковою умовою під час здійснення історико-педагогічного дослідження. Визначення комплексу методологічних підходів, що найбільш адекватно відповідають розв'язанню завдань історико-педагогічного дослідження, є необхідною передумовою для обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина XX – початок XXI ст.).

Мета статті. На основі конструктивно-критичного осмислення ідей учених щодо застосування методологічних підходів в історико-педагогічному дослідженні визначити доцільні методологічні підходи до проблеми обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі відповідно до визначених хронологічних меж дослідження.

Виклад основного матеріалу. Структурно методологію дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі варто розглянути з позиції історії розвитку цієї освіти в Україні на засадах культурологічного підходу відповідно до визначених хронологічних меж дослідження, а саме другої половини XX – початку XXI ст. У процесі підготовки наукової розвідки нами використано такі методи дослідження: аналітичний – для здійснення порівняльного аналізу наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури, державних освітніх документів, навчальних програм і шкільних під-

ручників, вивчення наукового й педагогічного досвіду з метою з'ясування основних методологічних підходів до розв'язання означеної проблеми в науці й практиці; систематизації – для формулювання висновків дослідження.

Перш ніж розглядати методологічні підходи до означеної нами проблеми вважаємо за необхідне визначити сутність окремих наукових термінів і понять, що становлять основу дослідження. Важливим для нас видається аналіз терміну «методологія», що походить від грецьких слів *methodos* – спосіб, метод пізнання і *logos* – вчення про метод, або теорія методу, тобто наука про логічну організацію, засоби й методи наукового пізнання. Наукове тлумачення вченими окресленого поняття характеризується неоднозначністю визначень. Так, у великому словнику іншомовних слів методологія трактується як «вчення про загальні способи пізнання процесів та явищ, організації та управління ними» [4, с. 226]. У широкому розумінні поняття «методологія» розуміється як сукупність загальних, насамперед світоглядних, принципів, учення про методи пізнання, що обґрунтовують вихідні принципи й способи їх конкретного використання в пізнавальній і практичній діяльності, як наука про побудову людської діяльності [10, с. 28]. У філософському енциклопедичному словнику методологія визначена як система принципів і способів організації та побудови теоретичної та практичної діяльності, а також як вчення про цю систему [15].

На думку російського дослідника С. Бобришова, методологія як сукупність філософських методів пізнання охоплює індуктивний, раціоналістичний, діалектичний, феноменологічний і системний методи [3]. Методологія, за визначенням С. Гончаренка, – це вчення про методи пізнання, сукупність прийомів, які застосовуються в певній галузі; вчення про наукові методи пізнання або систему наукових принципів, на основі яких відбувається дослідження та здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів тощо [7]. Отже, науковці розглядають методологію як наукове пізнання, систему правил, принципів та операцій, форм і способів науково-пізнавальної діяльності, як систему основоположних ідей.

Методологія педагогіки розглядається вченими як сукупність вихідних знань, які беруться за основу розгляду певних теоретичних і практичних проблем. Дослідник В. Краєвський указує на методологію педагогіки як на «систему знань, а також систему діяльності з отримання таких знань і методологічного забезпечення спеціально-наукових педагогічних досліджень» [11]. Отже, методологія педагогіки є системою знань про базові засади й структуру педагогічної теорії, принципи, підходи й способи здобуття знань, що відбивають педагогічну дійсність.

Ключовою вимогою у виборі стратегії історико-педагогічного дослідження є визначення методологічних засад наукового пошуку, сукупності способів, засобів і прийомів наукового пізнання, які визначають тактичні вектори реалізації поставлених завдань. Наступним кроком у викладенні теоретико-методологічних основ нашого дослідження стало обґрунтування його методології, а саме визначення комплексу методологічних підходів, застосування яких уможливить обґрунтування в історико-педагогічному аспекті культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти. Відповідно до предмета й завдань дослідження методологічний підхід ми розуміємо як ґносеологічну цінність, що включає дослідницькі установки стосовно об'єктів історико-педагогічної дійсності, а також методологічні засоби вивчення цих об'єктів.

На думку професора педагогіки Н. Гузій, методологічний підхід зумовлює розуміння логіки й етапів розвитку педагогічного процесу, регламентує добір та інтерпретацію фактологічного матеріалу, закладає аксіологічні параметри оцінки досліджуваних історико-педагогічних явищ [9]. Російський педагог С. Бобришов розподіляє систему методологічних підходів в історико-педагогічному дослідженні на три групи:

- базові загальнонаукові підходи (системний, структурний, функціональний, історичний, логічний, модельний, синергетичний та інші), що забезпечують необхідну якість дослідної програми з погляду відповідності канонам історичної науки;
- парадигмальні підходи, основу яких становлять визнані концепції та теорії, що розкривають різні аспекти детермінації суспільного розвитку людства (парадигмально-педагогічний, поліпарадигмальний, антропологічний, соціально-стратифікаційний, аксіологічний, культурологічний, цивілізаційний, стадіально-формаційний);
- інструментальні підходи технологічного характеру, які передбачають застосування дієвих алгоритмів розв'язання стандартизованих дослідних завдань (порівняльно-зіставний, герменевтичний, проблемно-генетичний, онтологічний, феноменологічний і диверсифікаційний підходи) [3].

Автори монографії «Наукові підходи до педагогічних досліджень» підкреслюють важливість синергетичного, культурологічного, антропологічного, ресурсного, аксіологічного, персоналізованого й інших підходів [12]. Українська вчена Р. Винничук, розглядаючи основні завдання гуманістичної педагогіки, виокремлює культурологічний, аксіологічний, особистісний, особистісно-соціальний, особистісно-діяльнісний, методолого-теоретичний підходи, що задають особистості спрямованості й вмотивованості в життєвих прагненнях, визначають орієнтири для проєктування її діяльності, здійснення нею оцінки

минулого досвіду й визначення перспектив для самореалізації [5].

Українською дослідницею О. Хмельницькою здійснено визначення та обґрунтування таких теоретико-методологічних підходів: системний, культурологічний, аксіологічний і компетентнісний [16]. Російська вчена І. Шкабара до основних підходів історико-педагогічної науки зараховує конкретно-історичний підхід (розгляд перевірених фактів історії освіти в широкому соціокультурному аспекті), цивілізаційний (розуміння історії як типологічної багатоманітності соціокультурних динамік і форм життєдіяльності людей), культурологічний (розглядає феноменологію тісних зв'язків культури, досвіду людства й виховання), аксіологічний (виявляє ціннісно-сміслові орієнтири в історико-педагогічному досвіді з метою його застосування для розв'язання освітніх проблем), антропологічний (концентрація уваги на людині як базовій цінності й меті освіти) [17, с. 40].

У нашому історико-педагогічному дослідженні ми використовуємо як загальнонаукові, так і конкретно-методологічні підходи. Серед загальнонаукових методологічних підходів ми виділяємо такі:

- системний підхід (А. Архангельський, П. Анохін, І. Блауберг, Б. Гершунський, Т. Ільїна, Е. Юдін та інші), що відбиває загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності [14, с. 99];
- хронологічний підхід (Л. Березівська, Н. Коляда й інші), який дає змогу простежити зміни досліджуваного явища в різні історичні періоди й сприяє розробці періодизації його становлення та розвитку [2, с. 27–28];
- акмеологічний підхід (С. Вітвицька, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, Г. Сотська, В. Федоришин та інші), що зосереджує увагу на проблемі особистісного й особистісно-професійного розвитку [6; 12].

Специфічними для історико-педагогічного дослідження є група конкретно-методологічних підходів, які останніми роками розробляються в історико-педагогічній науці. Серед них варто виділити такі: цивілізаційний (Г. Корнетов, А. Тойнбі й інші), аксіологічний (Н. Асташова, М. Богуславський, Б. Гершунський, З. Равкін, Л. Степашко й інші), антропологічний (Б. Бім-Бад, Є. Іляшенко, Г. Корнетов, Ю. Салов та інші), парадигмальний (М. Богуславський, І. Колесникова, Г. Корнетов та інші), синергетичний (С. Вітвицька, В. Виненко, О. Вознюк, С. Клепо, В. Кушнір, Ю. Талагаєв, М. Федорова й інші), компетентнісний (Е. Заєр, І. Зимня, І. Зязюн, Б. Гершунський, С. Гончаренко, А. Маркова, Н. Ничкало, А. Хуторський та інші), культурологічний (А. Арнольд, Є. Бондаревська, І. Зязюн, Н. Крилова, О. Рудницька, Г. Тарасенко, Н. Щуркова) й інші підходи, що сприяють відтворенню об'єктивної картини науково-педагогічного

знання про минуле, дають можливість проникнути в сутність педагогічних феноменів, осягнути різноманітність їхніх аспектів [13, с. 75].

Специфіка предмета нашого дослідження зумовила необхідність звернення до цих і деяких інших підходів, які стали методологічними орієнтирами в процесі обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина XX – початок XXI ст.), а саме: системно-хронологічного, цивілізаційного, історіографічного, історико-генетичного, парадигмального, аксіологічного, особистісно-діяльнісного, антропологічного, акмеологічного, синергетичного, культурологічного, компетентнісного, порівняльного, ретроспективного, територіального, герменевтичного, феноменологічного й інших. Водночас застосування окремого з вищевказаних підходів ізольовано продемонструвало неспроможність створити комплексне уявлення про минуле, чим зумовило виникнення необхідності чітких критеріїв для визначення науковості кожного методологічного підходу.

В історико-педагогічному дослідженні методологічні підходи дозволили нам виявити характер наступності шкільної літературної освіти, окреслити хронологічні межі досліджуваного феномена, з'ясувати особливості розвитку шкільної літературної освіти на засадах культурологічного підходу, зробити обґрунтовані об'єктивні висновки й узагальнення щодо історико-педагогічної та науково-методичної спадщини вчених. Так, застосування *системно-хронологічного підходу* дає можливість простежити генезу шкільної літературної освіти на культурологічних засадах крізь призму соціального, культурного, наукового контекстів у певний період. *Цивілізаційний підхід* сприяє обґрунтуванню культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в процесі розвитку в Україні останньої як нелінійного процесу в складі самобутніх цивілізацій (української, російської, радянської), проте як формаційний (узагальнювальний) підхід дає змогу розглядати розвиток шкільної літературної освіти як лінійний процес її перетворень у складі послідовно змінюваних соціально-економічних формацій, епох (національної та радянської). *Історіографічний підхід* допомагає визначити стан розробки проблеми в історико-педагогічній науці, а також здійснити прогнозування на майбутнє. Отже, історіографічний огляд дозволяє рівноцінно розглянути генезу шкільної літературної освіти на засадах культурологічного підходу в радянський і пострадянський періоди, обґрунтувати культурологічні основи змісту шкільної літературної освіти в рамках окреслених хронологічних меж дослідження. Застосування *історико-генетичного підходу* спрямовує на врахування в дослідженні всієї сукупності об'єктивних (соціокультурних) і суб'єктивних (особистісних)

факторів, дозволяє здійснити просторово-часовий аналіз досліджуваного феномена й сформулювати адекватне уявлення про розвиток шкільної літературної освіти на культурологічних засадах.

Використання *парадигмального підходу* дає можливість в основу періодизації розвитку шкільної літературної освіти на культурологічних засадах (друга половина XX – початок XXI ст.) покласти не лише соціокультурні доміанти, а науково-педагогічні чинники, дослідити генезу культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в обраний нами історичний період (радянський і пострадянський) як зміну наукових парадигм. Застосування *аксіологічного підходу* сприяє виявленню ціннісно-сміслових орієнтирів в історико-педагогічному досвіді, дозволяє визначити методологічну основу для вироблення критеріїв оцінки з подальшою екстраполяцією на сучасні проблеми освіти. *Особистісно-діяльнісний підхід* сприяє введенню в науковий обіг нового осмислення історичних фактів і додаткового матеріалу щодо персоналій видатних педагогів, методистів, учителів-словесників, науково-методична спадщина яких створює передумови для реалізації ідей культурологічного підходу до навчання літератури в закладах загальної середньої освіти. *Антропологічний підхід* дозволяє осягнути значущість професійної та науково-методичної діяльності педагогів-практиків, педагогів-учених, визначити їхній внесок у розвиток ідеї реалізації культурологічного підходу до навчання літератури тощо. *Акмеологічний підхід* допомагає дослідити розвиток педагогічної майстерності вчителя-словесника щодо реалізації ідей культурологічного підходу до навчання літератури в закладах загальної середньої освіти відповідно до окреслених хронологічних меж дослідження. Застосування *синергетичного підходу* дає можливість показати еволюцію та динаміку реформування шкільної літературної освіти на культурологічних засадах як інтегрованого, суперечливого й хвилеподібного процесу, що здійснювався під впливом багатьох чинників. Важливість *культурологічного підходу* для дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти зумовлюється специфікою досліджуваного феномена як соціокультурного явища, культурного процесу, суб'єкти якого є споживачами й носіями культури, манера мислити й діяльність яких несе на собі відбиток культури досліджуваної епохи.

Застосування *компетентнісного підходу* під час обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі дозволяє нам визначити передумови зародження ідей компетентнісно орієнтованого літературного навчання, що виявляються в структуруванні змісту літературної освіти й конкретизації навчальних умінь учнів; співвіднести розвиток

загальнонавчальних і читацьких умінь учнів із процесом формування ключових і предметної компетентностей, що визначають специфіку шкільної літературної освіти на початку XXI ст. Використання *порівняльного підходу* сприяє здійсненню періодизації розвитку шкільної літературної освіти на культурологічних засадах у другій половині XX – на початку XXI ст., розкриттю особливостей організації цього явища на кожному з виокремлених етапів для повнішого уявлення картини його розвитку. *Ретроспективний* підхід дає змогу побачити стан явища в минулому й простежити його перетворення в процесі історичного розвитку.

Територіальний підхід як засіб звуження масштабів історико-педагогічного пошуку сприяє зосередженню дослідницької уваги на такому державно-республіканському суб'єкті, як УРСР (Українська Радянська Соціалістична Республіка), та після 1991 року – державі Україна. Урахування принципів і методології *герменевтичного підходу* і процесі нашого дослідження уможливорює аналіз праць педагогів і методистів 50-х років XX – початку XXI ст. на основі широкого кола суміжних теорій і діалогічного характеру процесів розуміння культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти. Застосування *феноменологічного підходу* спрямовує нас на обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в науковому доробку українських учених як продукту їхньої індивідуальної свідомості й водночас як результату практичного досвіду й суспільної свідомості.

Висновки і пропозиції. Отже, представлені методологічні підходи до визначення та обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти виступають методологічною базою для здійснення історико-педагогічного дослідження, створюють основу для аналізу генези шкільної літературної освіти на культурологічних засадах. Використання означених методологічних підходів уможливорює генезу педагогічних і методичних ідей учених щодо обраної проблеми в історико-педагогічному вимірі, сприяє ефективному використанню продуктивних теоретико-методичних надбань учених-методистів для ефективного розвитку сучасної теорії та практики навчання літератури на засадах культурологічного підходу в закладах загальної середньої освіти. **Перспективу подальших досліджень** вбачаємо в детальнішому розкритті й обґрунтуванні доцільності методологічних підходів, використаних нами під час розгляду культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти визначеного історико-педагогічного виміру (друга половина XX – початок XXI ст.).

Список використаної літератури:

1. Акмеологічна концепція професійного розвитку педагога. *Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід* : монографія / за

ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 5–10, 11–57.

2. Березівська Л.Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2009. 871 с.
3. Бобрышов С.В. Система методологических подходов к изучению историко-педагогического процесса. *Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова* : основной выпуск. 2006. № 2. С. 41–46.
4. Большой словарь иноязычных слов: 35 тыс. слов / сост. А.Н. Булыко. Москва : Мартин, 2004. 704 с.
5. Винничук Р.В. Освітньо-виховні ідеї як основа виховання загальнолюдських цінностей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Пед. науки*. 2015. Вип. 124. С. 254–257.
6. Вітвицька С.С. Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти. *Інтелектуальна та творча обдарованість: спільне та відмінне* : матеріали круглого столу, м. Київ, 23 січня 2012 р. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. С. 114–119.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
8. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ : Вінниця : ТОВ фірма «Плавер», 2010. 308 с.
9. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. 243 с.
10. Коваленко Є.І. Методологічна функція історії педагогіки у становленні майбутнього педагога. *Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 4. С. 27–34.
11. Краевский В.В. Качество подготовки и методологическая культура педагога. *Магистр*. 1991. № 1. С. 4–16.
12. Наукові підходи до педагогічних досліджень : колект. монографія / за заг. ред. д. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 348 с.
13. Новаківська Л.В. Теорія і практика викладання словесності у вітчизняних навчальних закладах (XIX – початок XX століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2018. 796 с.
14. Педагогика : учебное пособие / под. ред. В.А. Сластенина, И.Ф. Исаева, А.И. Мищенко и др. Москва : Школа-Пресс, 1998. 512 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / голова редкол. В.І. Шинкарук ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

-
16. Хмельницька О.І. Методологічні підходи до проблеми формування професійної культури студентів магістратури. <i>Духовність особистості: методологія, теорія, практика</i> . 2015. Вип. 2. С. 219–229.	17. Шкабара И.Е. Современные методологические подходы в организации историко-педагогического исследования. <i>Образование и наука</i> . 2005. № 5. С. 39–43.
-

Hohol' N. Methodological approaches in historical and pedagogical research

The article states that an integral part of studying the genesis of school literary education is the development of methodological bases of the historical and pedagogical research. The author argues that the justification of culturological bases of the school literary education content in the historical and pedagogical research assumes the application of the complex of methodological approaches, which help in solving the issues of the study. A number of scientific definitions, such as "methodology", "methodology of pedagogy", "methodological approach", are considered on the basis of a constructive and critical understanding of the works of Ukrainian and foreign researchers. The methodological approaches of researchers to substantiating the culturological bases of the school literary education content in the historical and pedagogical context are identified, namely: system-chronological, civilizational, historiographical, historical-genetic, paradigmatic, axiological, personal-activity, anthropological, acmeological, synergetic, culturological, competence, comparative, retrospective, territorial, hermeneutic, phenomenological, etc. The study shows that the isolated application of some of these approaches cannot create a comprehensive picture of the past. The author emphasizes that studying the culturological bases of school literary education having analyzed efficient methodological approaches is carried out on the basis of systematic analysis of normative documents, educational and methodical literature, and numerous sources in which information on genesis of school literary education from the standpoint of the culturological approach is presented. The use of these methodological approaches makes it possible to study the genesis of key theoretical and methodological achievements of researchers on this issue, contributes to their effective use for the development of modern theory and practice of teaching literature on the culturological basis.

Key words: *historical and pedagogical research, methodology, methodology of pedagogy, methodological approaches, culturological bases of the school literary education content, teaching literature on the culturological basis.*